

**Flerspråkighet – kompetensutveckling för
pedagoger i grund- och gymnasieskolan, samt
pedagoger i förskoleklassen och fritidshemmet**

Rapport från utbildningen Flerspråkighet i skolan
Kursomgång 2 (FLiS 2)

September 2008

Qarin Franker

Institutionen för svenska språket, Göteborgs universitet

1. Inledning.....	2
2. Bakgrund.....	2
Ett erbjudande i takt med tiden	2
FLiS- utbildning i tre omgångar med högskolepoäng.....	3
3. Utbildningens utformning och innehåll.....	4
En basdel och en fördjupningsdel	4
4. Deltagare i FLiS2	5
Sex kursgrupper i olika områden	5
5. Kursutvärderingen.....	6
5.1. Organisation och uppläggning av kursen/utbildningen.....	6
En utbildning för arbetslag	6
Flera skolor i samma kursgrupp	7
Kursdagar ute på skolorna.....	8
Kursdagarnas upplägg	9
Arbete på nätet via Kursportalen.....	11
5.2. Kurslitteraturen.....	12
Särskilt givande litteratur	13
Fåtal texter bemöts negativt	14
5.3. Kursens teoretiska och praktiska uppgifter	15
Nätuppgifterna var krävande men varierande och givande.....	15
De praktisk/didaktiska uppgifterna var utvecklande	16
5.4. Examinationen.....	16
De löpande examinationsuppgifterna	17
Det avslutande Språkutvecklingsprojektet	17
5.5. Arbetsinsatser	19
Insats i relation till tid.....	19
Tid som deltagarna lagt ner på kursarbete varje vecka	20
5.6. Nyttan och användbarhet av kursen	22
Oväntade erfarenheter som lärarna gjort under kursen	23
Hur lärarna omsätter det de lärt sig i den egna praktiska verksamheten på skolan.....	24
Om skolan efterfrågar och värderar lärarnas erfarenheter från kursen	25
Övergripande synpunkter	26
5.8. Omdöme om kursen som helhet.....	28
5.9. Förslag till förbättringar	28
6. Avslutning	30

1. Inledning

Rapporten ger en översikt över kompetensutvecklingsatsningen ”Flerspråkighet i skolan” (FLiS) men behandlar i huvudsak den andra av de tre kursomgångarna (FLiS2), som avslutades i maj/juni 2008. Rapporten bygger främst på skriftliga enkätsvar från deltagarna i utbildningen som har sammanställts av respektive kursledare. Rapporten har skrivits av utbildningsatsningens samordnare Qarin Franker, Institutet för svenska som andraspråk (ISA) vid Institutionen för svenska språket vid Göteborgs universitet som även ansvarar för innehållet.

2. Bakgrund

Forskning och skolstatistik visar att såväl kön, klass, som etnicitet och språklig bakgrund spelar roll för möjligheterna att nå skolframgång. Mötet med skolspråket (ett ofta skriftspråksburet, ”abstrakt”, språk) innebär också ett möte med en ny språkkultur inte bara för de elever som inte tidigare har mött svenska språket i så stor utsträckning utan även för många barn med svenska som modersmål. Till skillnad från det s.k. vardagspråket utvecklas inte skolspråket ”naturligt”, av sig själv, utan kräver systematisk och medveten undervisning med explicit vägledning och tydliga modeller. (Lindberg, 2006, Axelsson 2006, Skolverkets årsredovisningar, resursmaterial från Myndigheten för skolutveckling)

I MSUs material ”Att läsa och skriva” (2003) uttrycks de krav som ställs på skolan på följande sätt.

”Barn som växer upp med ett förstaspråk som är ett minoritetsspråk i Sverige och med svenska som sitt andraspråk behöver särskilda arrangemang för att deras språk ska utvecklas till en nivå där språken blir effektiva kommunikations- identitets- och tankeinstrument.”

Det är tyvärr uppenbart att skolan inte lyckas ge elever med utländsk bakgrund en lika god utbildning som den de inhemska eleverna får vilket även bekräftas av resultaten i t.ex. IAEA, PISA och PIRLS, där andraspråkselever uppvisar sämre läsprestationer än förstaspråkselever. De läser långsammare och förstår mindre (Taube & Fredrikson, 1995, Iversen-Kulbrandstad 2003). Det finns således ett stort behov av ökad måluppfyllelse och en utveckling av de verktyg skolan har idag för att möta elevers, föräldrars och samhällets krav på en skola som ger alla en rimlig chans att nå framgång.

Ett erbjudande i takt med tiden

Med stöd i aktuell forskning konstaterar Myndigheten i erbjudandet om kompetensutveckling inom Mångfaldssatsningen att ”i uppdraget för att stödja elevers språk- och kunskapsutveckling är skolornas förhållningssätt och attityder till flerspråkighet av avgörande betydelse för de flerspråkiga elevernas skolframgång.”

Det erbjudande om kompetensutbildning för pedagoger som gick ut till de 100 skolorna i de 32 dialogkommunerna hade föregåtts av diskussioner mellan myndigheten MSU och Institutet för svenska som andraspråk (ISA) vid Göteborgs universitet där ramarna för en tänkt kompetensutbildning med fokus på läs- och skrivinlärning och utveckling av andraspråkselevernas skolspråksrelaterade kunskaper och färdigheter med tagits fram. Intresset från skolornas sida att anmäla pedagoger till kompetensutvecklingen visade sig vara mycket stort, ja mycket större än vad myndigheten hade förväntat sig. Vid slutdatum för

anmälan, i november 2006, hade drygt 350 pedagoger anmälts av sina skolledare jämfört med de förväntade 100. Av den anledningen blev den s.k. FLiS-utbildningen, ”Flerspråkighet i skolan”, uppdelad i tre olika faser.

FLiS- utbildning i tre omgångar med högskolepoäng

Den första utbildningsomgången (FLiS 1) bestod av sex kursgrupper och startade i dec-2006-januari 2007. De två efterföljande omgångarna (FLiS 2 och FLiS 3) startade i september 2007 respektive januari 2008. Totalt inbegriper kompetensutvecklingsatsningen ”Flerspråkighet i skolan” 16 kursgrupper fördelade på drygt 80 skolor i 23 kommuner (i södra Sverige upp till Uppsala) och når drygt 300 pedagoger i grund- och gymnasieskolan.

Utbildningen som är poänggivande (7,5 hp) ges av Institutionen för Svenska språket, Göteborgs universitet i samarbete med Nationellt centrum för sfi och svenska som andraspråk, Stockholms universitet. Övergripande kursansvar har Qarin Franker vid Institutet för svenska som andraspråk (ISA) vid Göteborgs universitet.

Pedagogerna som deltagit i den första kursomgången, vilken är den enda som är avslutad och behandlas i denna rapport, fick välja om de ville ta poäng eller inte. För de som valde att ta poäng heter kursen formellt SAU 112 *Läsa, skriva, lära i flerspråkiga skolmiljöer*.

Det blev många intressanta diskussioner och redovisningar i tvärgrupperna.

3. Utbildningens utformning och innehåll

Kompetensutbildningen omfattar åtta heldagar plus ett avslutande språkutvecklingsprojekt med handledning och har löpt under drygt två terminer. Varje kurstillfälle som är en heldag består i allmänhet av redovisningar med åtföljande diskussion och respons på förmiddagen och introduktion av ett nytt innehållstema på eftermiddagen. Mellan varje kurstillfälle genomför kursdeltagarna en teoretisk och en praktisk uppgift. Den mer teoretiska uppgiften genomförs via universitetets nätplattform medan den praktiska genomförs i den egna undervisningsgruppen och redovisas vid följande kurstillfälle.

En basdel och en fördjupningsdel

Det preliminära innehållsschemat för kursgrupperna i FLiS 2 ht 2007 – vt 2008 var upplagt i en basdel och en fördjupningsdel.

Basdel. De första fyra kurstillfällena ger en bas i läs- och skrivinlärning och utvecklar ett säkrare förhållningssätt till flerspråkiga barns språk- och kunskapsutveckling. Innehållet kopplas till aktuell verksamhet.

Fördjupningsdel. De tre följande kurstillfällena ger ett fördjupat underlag för det egna språkutvecklande projektet som sedan genomförs fram till den avslutande kursdagen med redovisningar. Innehållet kopplas hela tiden till deltagarnas aktuella verksamhet.

1. *Flerspråkiga elever i skolan*
2. *Den tidiga läs- och skrivinlärningen — språklig medvetenhet och socialisation.*
3. *Vidare utveckling av elevers läs- och skrivförmåga*
4. *Flerspråkighet – modersmål, identitets- och kunskapsutveckling.*
5. *Ord- och begreppsinsläring - läromedelstexter*
6. *Språkutvecklande arbetssätt - bedömning/utvärdering*
7. *Språkutvecklingsprojekt – planering och handledning*

Språkutvecklingsprojekt – genomförande och handledning

8. *Redovisning av projekten och utvärdering av utbildningen.*

De fyra första momenten genomfördes under hösten 2007 medan de återstående tre tillfällena fullföljdes under vårterminen 2008 då också ett eller två handledningstillfällen ute på varje skola genomfördes. Resten av vårterminen arbetade deltagarna med sina respektive projekt på skolorna och fick handledning efter behov. Vissa redovisade sedan sitt arbete för kollegorna innan den avslutande träffen i juni 2008 medan andra gör detta senare.

4. Deltagare i FLiS2

Antal deltagare från start var 125 och av dessa har 114 fullföljt kursen med betyg eller intyg. De få som avbröt kursen i ett tidigt skede gjorde det på grund av missförstånd och/eller felanmälan. De flesta av de resterande 11 personerna har tvingats avbryta på grund av att de slutat/ändrat typ av anställning eller blivit sjukskrivna. Vissa har angett en alltför hög arbetsbelastning som orsak till att de ej kunnat fullfölja kursen.

Sex kursgrupper i olika områden

Genom att utbildningsdagarna var förlagda ute på de deltagande skolorna formerades de sex olika kursgrupperna efter geografisk närhet. I tabell 1 visas vilka områden kursgrupperna FLiS 2A-F omfattade, hur många skolor som representerades i varje grupp och antalet deltagande lärare/pedagoger som fullföljt utbildningen. Inom parentes anges antal deltagare som valde att även ta högskolepoäng.

Grupp	Lärare	Område	Antal skolor	Antal deltagare som fullföljt
A	QF/EL	Skåne	6	28 (23 svarat)
B	LNJ/AMW	Skåne	5	24 (21 svarat)
C	QF/EL	Mälardalen/Örebro	6	20 (20 svarat)
D	LNJ/AMW	Västerås/Örebro	4	19 (16 svarat)
E	MM	Mälardalen/Norrköping	4	15 (14 svarat)
F	MW	Uppsala/Stockholm norra/Södertälje	5	20 (20 svarat)
Totalt antal skolor och kursdeltagare			30	125 (114 svarat)

TABELL 1: Geografiskt område för kursgrupp A-F, lärarnas initialer, antal skolor och deltagare per grupp.

Handledning av språkutvecklingsprojekt på skola i FLiS2-kursen.

5. Kursutvärderingen

Totalt antal deltagare i FLIS2 är 125 och antalet som svarat på utvärderingen är 114 . Det innebär att svarsfrekvensen är 91 % och det får nog ses som tillfredsställande och en god grund för de slutsatser som kan dras utifrån svaren.

Redovisningen av resultaten visas med en enkel inledande tabell där antalet deltagande pedagoger/lärare¹ som markerat de olika svarsalternativen (*mycket bra, bra, mindre bra* eller *inte alls bra*) anges i faktiska tal och i procent. För att få fram och tydliggöra procentandelen för de valda alternativen har de båda positiva svaren slagits ihop och likaså de två negativa.

Samtliga lärare har generöst skrivit ner sina fria kommentarer på varje delområde och dessa redovisas genom utvalda exempel som representerar de olika synpunkter om utbildningen som pedagogerna gett uttryck för. Avsikten är att urvalet av direkta citat från pedagogerna tillsammans med de sammanfattande kommentarerna från författaren ska ge läsaren en intressant och levande bild av "FLIS-utbildningen".

5.1. Organisation och uppläggning av kursen/utbildningen

En utbildning för arbetslag

En viktig princip för uppläggningsen av utbildningen var att de i störta möjliga mån skulle utgöras av arbetslag från de olika skolorna. Vi tog inte emot enstaka lärare utan minst två från samma skola måste man vara för att få delta.

Vad tyckte deltagarna om att fler från samma skola deltagit i utbildningen?

Alla lärare är mycket positiva till att de har varit fler från den egna skolan som deltagit i kompetensutbildningen.

Omdöme	Antal deltagare (enkätsvar)	Procentandel positiva/negativa svar
Mycket bra	108	98%
Bra	4	
Mindre bra	-	-
Inte alls bra (ej svarat)	2	2%

TABELL 2: De deltagande lärarnas bedömning av att de varit fler från varje skola som deltagit i kompetensutbildningen

Här nedan följer ett urval av lärarnas kommentarer till att de varit fler från varje skola som deltagit i kompetensutbildningen.

¹ I rapporten kommer för enkelhetens skull att de deltagande pedagogerna/lärarna att kallas "lärare" eller "de deltagande lärarna"

Deltagarna lyfter fram flera positiva förändringar. Många beskriver alla diskussioner som utbildningen gett upphov till och att de lärt känna varandra bättre genom att gå kurs tillsammans. Detta har även lett till att samarbetet mellan lärarna har ökat. Flera lyfter även fram att det underlättar implementeringen av nya idéer när man är fler som går samma kurs. Många jämför med egna tidigare erfarenheter av svårigheter med just att förmedla och konkret förändra något om man är ensam om en kurs eller utbildningsupplevelse.

Delade upplevelser är stärkta upplevelser:

- *Man delar samma upplevelser, läser litteratur, diskuterar, får syn på varandra som pedagoger. Lärorikt!*
- *Det har varit skönt att både kunna diskutera och reflektera över lektioner och material med andra som deltagit på samma gång.*
- *När det känns tungt (att hinna med) kan man känna gemenskap.*
- *Det är en styrka att vara många.*

Ökad kännedom om varandra och den kompetens som finns:

- *Vi har lärt känna varandras kompetens.*
- *Vi har fått tillgång till att diskutera med fler yrkesgrupper på skolan och med personal som har hand om de yngre barnen och hur vi kan stärka varandra.*
- *Det ger bra förutsättningar för gemensamt arbete.*

Lättare och effektivare spridning och implementering av ny kunskap:

- *Det är viktigt att vara flera och kunna diskutera och kunna pröva idéerna och föra våra kunskaper vidare.*
- *Det är lättare att sprida kunskap om man är flera som har samma kunskap och erfarenhet.*
- *Det är nödvändigt för att driva fram kommande projekt på skolan i framtiden,*
- *Det har gett tillfälle till bra diskussioner och mynnat ut i vår kommande studiecirkel.*

Flera skolor i samma kursgrupp

En annan bärande idé för organiseringen av utbildningen var att vi blandade lärare från minst fem skolor i en och samma kursgrupp.

Sammanställningen visar att alla lärare var mycket positiva till möjligheten att få möta lärare från andra skolor i tvärgrupperna på nätet och under de fysiska träffarna.

Omdöme	Antal deltagare (enkätsvar)	Procentandel positiva/negativa svar
Mycket bra	93	99%
Bra	38	
Mindre bra		-
Inte alls bra (ej svarat)	1	1%

TABELL 3: De deltagande lärarnas bedömning av hur det var att möta lärare från andra

skolor under utbildningen.

Några lärarröster som uttrycker vinsterna med möten över skolgränser:

Se och uppleva andra miljöer och ta del av andra erfarenheter berikar

- *Det är intressant att ta del av andras erfarenheter och hur man arbetar på andra skolor.*
- *Jag har fått insikt hur andra har det ute på de olika skolorna från lägre åldrar till gymnasiet.*
- *Det är roligt och givande att få höra hur det är att arbeta på andra skolor.*

Ger möjlighet att skapa nätverk mellan skolor

- *Det är ett bra sätt att "träffas"*
- *Att delge varandra erfarenhet och skapa nätverk är perfekt!*
- *Det är viktigt att träffas och byta information, man får nya kunskaper och tankesätt och arbetssätt.*

Ger nya lösningar till egna skolan

- *Nya lärmiljöer, intressanta lösningar på "vardagliga skolproblem"*
- *Man får intressanta tips om allt möjligt. Man tar det bästa med sig hem.*
- *Det är bra att få nya synvinklar på saker och idéer som man kan ta med till sin skola*

Ger näring åt fortsatta reflektioner

- *Utgångsläge för reflektioner och diskussioner*
- *Värdefullt att få ta del av andras arbetsituation, genererar nya idéer.*

Kursdagar ute på skolorna

En tredje bärande idé i organiserandet av kompetensutbildningen var att förlägga de olika kursdagarna ute på de deltagande skolorna. Detta visade sig vara svår genomförbart för några skolor som inte hade lämpliga lokaler för en så stor grupp vuxna under dagtid och då var man istället i någon kommunal gemensamhetslokal. De allra flesta hade dock möjlighet att ta emot gruppen på sin egen skola och organiserade även någon form av presentation av skolan. Ofta tittade rektorn/skolledaren in under dagen eller hälsade oss välkomna till skolan på morgonen.

De allra flesta menade att detta var en utmärkt idé och endast femton av det totala antalet deltagande lärare var mindre positiva till detta arrangemang. En av grupperna beslutade att de på grund av de alltför långa resorna hellre vill ha undervisningen samlad till samma ställe. Det innebär att de inte mer än provade på systemet. De återfinns i tabellen mindre bra/inte alls bra.

Omdöme	Antal deltagare (enkätsvar)	Procentandel positiva/negativa svar
Mycket bra	83	81%
Bra	26	
Mindre bra	15	19%
Inte alls bra (ej svarat)	7	-

TABELL 4: De deltagande lärarnas bedömning av att kursdagarna placerades ute på de deltagande skolorna.

Några synpunkter på att kursdagarna genomfördes ute på de olika deltagande skolorna:

Det blev en slags kombination av kurs och studiebesök på olika skolor.

- *Trevligt att anordna kurs och studiebesök samtidigt.*
- *Studiebesök hinns ej med i vardagen i vanliga fall*
-

De flesta uppskattade möjligheten att få perspektiv på sitt eget arbete och den egna skolan.

- *Roligt att se hur de arbetade på de olika skolorna och se andra miljöer*
- *Intressant, omväxlande och rättvist!*
- *Inspirerande att se andra skolmiljöer.*
- *Det har varit intressanta besök. Det är så lätt att bli "hemmablind" annars.*
- *Alltid kul att se hur andra har det och kanske inse att vårt inte är så dåligt.*
- *Man får en förståelse för hur arbetet fungerar på olika skolor.*
- *Kul att se varandras arbetsmiljö.*

Några ansåg att förflyttningar och "nya" kurslokaler tog för mycket tid från själva kursen.

- *Tog lite för mycket tid av kursdagarna. Såväl resan som rundvandringarna.*
- *Föreläsningarna hanns inte alltid med*
- *Stressigt och inte så ändamålsenliga lokaler.*
- *Bättre att vara på ett ställe*

Elever från olika håll i världen i samma klassrum.

Kursdagarnas upplägg

Tanken med heldagarnas innehåll var att få en rytm och variation genom att de alla skulle ha inslag av diskussioner och redovisningar men också innehålla kortare föreläsningar och genomgångar, inte sällan med hjälp av PowerPoint och film och även par- och grupparbeten.

Frågan såsom den ställdes i enkäten var: Vad tycker du om kursdagarnas upplägg?

Omdöme	Antal deltagare (enkätsvar)	Procentandel positiva/negativa svar
Mycket bra	40	90%
Bra	63	
Mindre bra	9	8%
Inte alls bra	-	
(ej svarat)	2	2%

TABELL 5: De deltagande lärarnas bedömning av kursdagarnas uppläggning.

De allra flesta är **positiva** till uppläggningsen

- *Ett i grunden bra upplägg med omväxling*
- *-Har fungerat bra. Jag har lärt mig mycket genom detta arbetssätt.*
- *Bra balans mellan de olika momenten – ibland var tiden kort*

Majoriteten lyfter fram förtjänster med de **övningar och grupparbeten** som de fått göra under dagarna.

- *Övningarna har varit lärorika och bra.*
- *Grupparbetet kul och lärorikt.*
- *Jag har fått praktiska tips som jag kunde använda i klassen.*

Det är främst **rundvandringarna på skolan** som flera tycker har tagit för lång tid från det deltagarna har upplevt vara kursdagens egentliga innehåll

- *Ibland har rundvandringen på skolan tagit upp för mycket tid av kursen.*
- *Det kunde varit effektivare, mindre pauser, kortare luncher.*

En invändning mot hur tiden har använts gäller dock **fördelningen mellan föreläsningar och gruppdiskussioner**. Där önskar ett fåtal deltagare mer omfattande föreläsningar och vill i stället dra ner på uppföljningen av nätdiskussionerna.

- *Diskussionerna har varit bra men lite utdragna. Jag hade velat ha mer föreläsningar.*
- *Önskar mer diskussioner runt praktiska uppg. Det vi skrev på diskussionsforum behövde vi inte diskutera en gång till.*

Att deltagarna hade högst **varierande förkunskaper** inom ämnesområdet är något som även framkommer i ett fåtal kommentarer.

- *Har ibland känts som om det varit över mitt huvud. Jag tror att jag hade bristande förförståelse. Vissa ord/begrepp var helt obekanta för mig.*
- *Lite mer förberedande föreläsning hade varit bra, när man kom hem och satt med uppgifterna fanns det ingen att fråga om jag inte hade uppfattat uppgifternas innehåll på rätt sätt.*

Koncentrerade lärare under en kursdag i FLiS 2.

Arbete på nätet via Kursportalen

Som distansverktyg använde vi Göteborgs universitets "Kursportal". En enkel men funktionell plattform som har en anslagstavla för meddelanden, möjlighet att lägga upp filer med kursmaterial och länkar till artiklar och ett diskussionsforum.

Deltagarna fick mellan varje gång en något mer teoretiskt inriktad uppgift som skulle läggas ut på diskussionsforumet på Kursportalen. Ofta skulle de även kommentera varandras inlägg.

Frågan i enkäten var formulerad på följande sätt: Vad tycker du om uppläggningsen av nätdelen av studierna?

Omdöme	Antal deltagare (enkätsvar)	Procentandel positiva/negativa svar
Mycket bra	45	91%
Bra	59	
Mindre bra	7	6%
Inte alls bra	-	
(ej svarat)	3	3%

TABELL 6: De deltagande lärarnas bedömning av kursens nätdel.

För vissa var det första gången de studerade på nätet och därför lite ovant i början, men för de flesta innebar nätarbetet inte några svårigheter. För många var nätarbetet **en positiv upplevelse** och ett sätt att verkligen få syn på sina egna och andras synpunkter

- Svårt i början men enkelt när man väl fått kläm på det.
- Bra! Enkelt att lägga ut det egna och enkelt att läsa/kommentera andras.
- Ett roligt (och för mig nytt) sätt att studera.

Att ha möjlighet att **arbeta på tider som passar** en bäst uppskattades av flera deltagare.

- Bra och ganska givande att i lugn och ro kunna formulera sina tankar.
- Frihet att jobba när det passar

Kursportalens **olika funktioner** lyftes fram av vissa deltagare.

- Perfekt att hämta info på ett lätt sätt, t.ex. vid filuppladdningen.
- Bra att kunna gå in och titta på de olika diskussioner grupperna haft, intressant att ta del av andras studier
- Det är ett bra sätt att få kredit på det man läst och jobbat med.

Aktiviteten på kursportalen var inte alltid den önskvärda i alla grupper.

- Det blev inte så mycket dialog i min grupp. En god tanke annars.

-

Ett fåtal tycker inte om detta sätt att arbeta eller tycker att det varit för omfattande i relation till kursens poäng.

- Mig passar fysisk kontakt bättre.
- Uppgifterna har varit intressanta, men jag måste säga att det har tagit mycket tid...

5.2. Kurslitteraturen

Kurslitteraturlistan som alla skolor fick ut innan kursstart var indelad i böcker som skolan skulle köpa in ett exemplar av till varje deltagande arbetslag och böcker som varje deltagande lärare rekommenderades få ett eget exemplar av. Det senare gällde endast tre böcker: *God Läsutveckling* av Lundberg & Herrlin, *Lyckas med Läsning* från Bonnier utbildning och Pauline Gibbons bok *Stärk språket stärk lärandet*. En hel del material kunde hämtas från nätet från t.ex. MSUs, Skolverkets eller Språknämndens hemsidor.

Viss litteratur har varit valbar utifrån intresse, behov och aktuell arbetssituation på skolan. Det har varit viktigt att de deltagande lärarna, eftersom de har så olika bakgrund avseende bl.a. ämneskunskaper och pedagogisk erfarenhet, ha fått möjlighet att själva välja sitt fokus i vissa uppgifter under kursen.

Tanken med urvalet till litteraturlistan var att få med texter som gav en teoretisk förankring till de med metodiska avsnitten. Aktualitet och variation i synsätt har också varit viktiga kriterier för urvalet. Vissa engelska facktexter fyller ett dubbelt syfte i kursen. Deltagarna kan verkligen själva få uppleva samma känsla som många av andraspråkseleverna har dagligen i mötet med för dem mer eller mindre ogenomträngliga lärobokstexter.

Lärarna är också **mycket positiva** till kurslitteraturen. Endast en har bedömt kurslitteraturen som mindre bra.

Omdöme	Antal deltagare (enkätsvar)	Procentandel positiva/negativa svar
Mycket bra	61	97%
Bra	50	

Mindre bra	1	1%
Inte alls bra (ej svarat)	2	2%

TABELL7: De deltagande lärarnas bedömning av kurslitteraturen

Det som främst kommer fram ur lärarkommentarerna är att de upplever kurslitteraturen som **mycket bra och relevant** och verkligen **uppskattar variationen**. De teoretiska såväl som mer praktiskt inriktade artiklar skrivna av författare verksamma som både lärare och forskare har uppskattats. Många har dock haft svårt att hinna med inläsningen och tycker att litteraturen känts omfattande.

Här följer några allmänna och **vanliga synpunkter** från lärarna om kurslitteraturen:

- *Mycket bra och givande litteratur.*
- *Det känns att man plockat det bästa man kunnat vid upplägget!*
- *Jag finner all litteratur vi haft på kursen relevant och givande. Har väl inte läst allt jättenoga, men känner att jag fortsättningsvis kan ha nytta av den som hjälp i min undervisning samt när jag ska vidarebefordra min kunskap till mina kolleger.*

Det verkar som om litteraturen lyckats **kombinerat nytta med nöje**.

- *Med hjälp av litteraturen har vi kunnat skriva fram vår projekt på skolan.*
- *Tack vare kursen har jag fått läsa jättebra litteratur som jag inte annars haft en tanke på.*
- *Användbara och verklighetsanknutna böcker.*
- *Mycket att fundera över som jag kan använda med mina elever*

Några hade synpunkter på **språket i böcker och artiklar** och hade ibland velat ha stöd där.

- *Jag hade velat ha en ordlista med fackord som var helt nya för mig eftersom jag inte har läst den typen av litteratur tidigare.*
- *Svårt med engelska*
- *För mig var det svårt med den norska artikeln.*

Flera hade synpunkter på **mängden text** som skulle läsas i relation till kursens omfattning..

- *Lite väl mycket för en "5p- kurs"*
- *Bra men väldigt mycket att läsa.*

Särskilt givande litteratur

Den bok som nästan alla lärarna (73 lärare!) lyfter fram som särskilt bra och givande är **Pauline Gibbons bok "Stärk språket, stärk lärandet"** mycket för att den innehåller "många praktiska, användbara tips" men framförallt för att det är "en väldigt bra och pedagogisk bok."

Även "God läsutveckling" av Lundberg/ Herrlin och "Lyckas med läsning" nämns av många som särskilt värdefulla (35 respektive 26 lärare nämner särskilt dessa böcker).

De mer specifikt inriktade böckerna "Barnboksfiguren", som riktar sig till pedagoger som fokuserar på de yngre barnens utveckling och "Basgruppsboken", som handlar om hur man möter äldre elever som inte har grundläggande läs- och skrivkunskaper har lyfts fram som

särskilt givande av flera lärare.

Många har också uppskattat olika artiklar i antologierna "Svenska som andraspråk i forskning, undervisning och samhälle", "Det hänger på språket" och "Språket och kunskapen". Dessutom skriver en lärare att "*Andraspråksresan*" var *den första bok som jag läste och den gav mig flera "aha" upplevelser*" och det får väl sägas vara ett bra betyg.

Fåtal texter bemöts negativt

De allra flesta hade inte några kommentarer här och vissa skrev i stället att de tyckte att all litteratur var relevant och att inget skulle tas bort.

Några böcker eller artiklar som ett fåtal deltagare inte vill ha kvar är dock följande.

- *Stärkta trådar. Den kändes för tung.*
- *Några kompendier från Skolverket*
- *Barnboksfiguren*
- *De tjocka böckerna vi tvingades köpa fast vi inte använde så mycket ur dem*
- *De två engelska artiklarna hade inte med kursen att göra*

5.3. Kursens teoretiska och praktiska uppgifter

Eftersträvansvärt under hela kursen har varit att formulera de praktisk/didaktiska uppgifterna på ett sådant sätt att alla skulle kunna anpassa dem till sin egen arbetssituation och på så sätt få in dem på ett så naturligt sätt som möjligt, men också att de skulle ge en ny dimension åt arbetet.

På nätet skulle man bl.a. välja ut egna citat ur texterna, kommentera dem och relatera dem till den egna undervisningssituationen ("citat och tanke"). De fick även uppgifter där de utifrån texterna skulle skriva ner en kritisk synpunkt, två aha-upplevelser och tre användbara kunskaper (1-2-3 modellen) och dessutom en skolgemensam text om inventering och argumentation om modersmålsundervisning mm. Alla valde även en skönlitterär bok med anknytning till kursens innehåll och diskuterade såväl språklig som kulturell förförståelse utifrån detta.

Deltagarna fick en övergripande fråga om hur de upplevde uppgifterna under kursen:
Vad tycker du om de uppgifter som du fått under kursen?

Omdöme	Antal deltagare (enkätsvar)	Procentandel positiva/negativa svar
Mycket bra	43	92%
Bra	62	
Mindre bra	4	4%
Inte alls bra (ej svarat)	5	4%

TABELL 8: De deltagande lärarnas bedömning av uppgifterna under kursen

Lärarnas kommentarer delas här upp så att nätuppgifterna redovisas först och därefter de praktisk/didaktiska uppgifterna.

Nätuppgifterna var krävande men varierande och givande

De flesta är **nöjda med innehållet** i de nätbaserade uppgifterna.

- *Intressanta uppgifter som leder till eftertanke. Så här borde undervisning bedrivas*
- *Roliga och "lagom" svåra hemarbeten.*
- *Bra att få tänka efter själv och formulera sig*
- *Man har fått använda det man läst, konkret. Lärorikt och intressant.*
- *Uppgifterna kopplades till vad vi höll på med och läste om.*
- *Modersmålsargumentationen - jättebra*

Som vanligt är det dock **svårt för många att hinna med** och upplägget har känts ambitiöst.

- *Mycket att läsa – knappt om tid*
- *Har ibland varit svårt att hinna med.*
- *Bra uppgifter, men som sagt tidskrävande.*
- *Själva uppgifterna har varit givande men återigen, det är för mycket uppgifter i förhållande till antalet poäng*

Åsikterna går isär om huruvida det var en bra idé med **skönlitteraturuppgiften** under jullovet eller ej.

- *Lagom med skönlitteratur över jullovet när man är trött och vill vila.*
- *Ambitiöst med skönlitteraturläsning över julen.*

De praktisk/didaktiska uppgifterna var utvecklande

De praktiskt/didaktiska uppgifterna som skulle utföras på skolan och/eller i klassen var bl.a att ta reda på vilka språk eleverna i den egna klassen behärskade, intervjuer med elever om deras språk- läs- och skrivvanor, intervjuer med speciallärare eller svalärare, en hel del textarbete med elever (samtal/läsning/skrivning), och läroboksanalyser med fokus på språkliga hinder. I övrigt har flera provat cirkelmodellen och annat genrearbete, gjort en språkbedömning, och bekantat sig med SIOP-modellen mm.

Det många lyfter fram är att det varit **givande att uppgifterna har knutits så tydligt till det egna klassrumsarbetet**. Man har fått pröva de olika förslagen och modellerna som presenterats direkt. I alla grupperna lyfts *Cirkelmodellen, SIOP-modellen och genrearbete* fram som nya och intressanta sätt att arbeta på.

Några påpekar att man genom att få prova själv har **lättare att argumentera för de nya arbetsätten** med sina kollegor. Men vet om det fungerar eller ej och hur reaktionerna blir.

- *Bra upplägg med både teoretiska och praktiska uppgifter*
- *Mycket bra och roliga uppgifter att göra i klasserna.*
- *Bra att praktiskt få prova på och kul att få höra kollegors synpunkter.*
- *Dessa arbetsuppgifter gav allra mest! Man lär sig mer om man får prova på i klasserna. Då är det större chans att man gör om det och kunskapen fastnar bättre.*
- *Sådant som, när man själv bearbetat och reflekterat, man kan sprida till kollegor och i arbetslag m.m.*
- *Att intervjuva eleverna var mycket positivt. De blev motiverade av att jag pluggar fortfarande och vill själva lära sig mer.*
- *Kul att testa och få eleverna delaktiga. Lärorikt och givande.*

Enstaka kritiska synpunkter på vissa av uppgifterna finns det också.

- *Vissa uppgifter var svårt att hinna med eftersom man har egna lektioner hela tiden (t ex då man skulle se på en annan lärare i SIOP-modellen)*

5.4. Examinationen

I enlighet med innehållet i utbildningen och det förhållningsätt till kunskap och utveckling vi ansluter oss till så var examinationsformen i kursen given. De individuella uppgifter som lärarna utförde på nätet och som redovisades i grupper med lärare från andra skolor och de uppgifter som de genomförde på den egna skolan var samtidigt examinerande. Det innebar att när avsnitten och de olika innehållsområdena i kursen avverkades så var även den delen examinerad.

De löpande examinationsuppgifterna

Frågan som den ställdes i enkäten var: Vad anser du om examinationsformen med löpande uppgifter?

Omdöme	Antal deltagare (enkätsvar)	Procentandel positiva/negativa svar
Mycket bra	49	94%
Bra	56	
Mindre bra	-	1%
Inte alls bra (ej svarat)	1 5	5%

TABELL 9: De deltagande lärarnas bedömning av examinationsformen med löpande uppgifter.

Utifrån kommentarerna kan man sluta sig till att den kontinuerliga examinationen med inlämningsuppgifter under kursens gång har uppfattats **mycket positivt**. Just det att **arbetsbelastningen sprids ut** har många upplevt som skönt och inte lika betungande som om de skulle ha haft ett par större tentor o dyl. Det har även **lett till ökad reflektion**

- Bra med uppdelning och bra att vi ibland har fått arbeta i grupp.
- Lättare att reflektera över ett kortare avsnitt än över hela kursen på slutet.
- Bra med löpande uppgifter, håller kursen och kontakten med kurskamraterna levande.
- Eftersom vi arbetar heltid är det bra att uppgifterna ligger löpande
- Bra med flera små uppgifter i stället för en stor, men uppgifterna var för många och för tidskrävande.

Det avslutande Språkutvecklingsprojektet

Lärarna (oftast på samma skola och kanske samma arbetslag) fick fritt välja ett område för sitt avslutande självständiga projekt. Kravet var att det skulle anknyta till kursinnehållet och förslag på alternativ gavs och diskuterades i mars. Senare under mars presenterade alla sina förslag som sedan utvecklades och genomfördes på den egna skolan.Handledning gavs av kursledarna ute på deltagarnas skolor under april och maj. Alla arbeten presenterades för den egna kursgruppen i maj/juni och några grupper hann presentera sina projekt på den egna skolan medan de flesta gör detta efter sommaren. Alla projekt resulterade i skrivna rapporter förutom PP-presentationer, videofilmer och annat konkret material. En veritabel guldgruva för skolutvecklingsintresserade skolledare och lärare.

Frågan såsom den ställdes i enkäten var: Hur fungerade det avslutande Språkutvecklingsprojektet?

Omdöme	Antal deltagare (enkätsvar)	Procentandel positiva/negativa svar
Mycket bra	54	89%
Bra	49	
Mindre bra	5	6%
Inte alls bra	1	

TABELL 10: De deltagande lärarnas bedömning av språkutvecklingsprojektet

Även när det gäller Språkutvecklingsprojektet så är lärarna **mycket positiva**.

- *Toppen! Lyckat samarbete och lyckat resultat.*
- *Arbete tillsammans med kollegor – stor tidsvinst.*
- *Oj, vad vi har lärt oss och vilka lyft våra barn har fått. Vi har lämnat vår rapport till de styrande i kommunen och till chefer på alla nivåer.*
- *Redovisningen blev mycket intressant eftersom alla hade olika projektarbeten*

Arbetet har dock varit **mycket tidskrävande** och flera har offrat lov dagar och samvaro med sina familjer för att kunna genomföra arbetet inom avsedd tid. En extra svårighet med denna kursomgång var att arbetet skulle utföras under maj månad och redovisas i början av juni. Många skulle vilja ha längre tid till förfogande och vanliga kommentarer har handlat om tid och tidspress.

- *Tidspressat, vi borde fått börja tidigare*
- *Stressigt att samtidigt hinna med det vanliga skolarbetet. Svårt att hitta tider att träffas som passade alla.*
- *Tvungen att hinna med – jobbigt i maj*
- *Bra och intressant, men hamnade lite fel i tid med tanke på vår egen betygsättning och avslut av kurser. Vi hade velat ha mer tid på oss.*

Men det blir också tydligt **hur viktigt det är att skolleningen stöttar** lärarna och gör det möjligt för dem att träffas och utveckla sina idéer och tankar och inte minst få tid och utrymme att skriva ner dem.

- *Bättre stöd hos skolleningen hade hjälpt.*

De övergripande synpunkterna rör hur intressant, givande och roligt det för de allra flesta varit **att få arbeta tillsammans** med kollegor på skolan kunnat arbeta med den egna verksamhetsutvecklingen.

- *Genom språkutvecklingsprojektet fick man möjlighet att starta ett projekt som en del har haft i tankarna men inte kunnat genomföra tidigare.*
- *Vi kommer att ha nytta av det i vårt fortsatta arbete på skolan*
- *Roligt att få presentera ngt man faktiskt SAMARBETAT kring!*
- *Bra samarbete i gruppen, skönt med delat ansvar, bra för vår skola.*
- *Det har verkligen gett något för framtiden som vi hoppas kunna delge våra kollegor.*
- *Vi har fått bra resultat med våra elever och de känner själva att de har gått framåt.*
- *Ska bli intressant och roligt att få informera kollegor och skollening till hösten*

På konferensen ”Språk och kunskap i utveckling” den 14 maj 2008 visade flera FLiS1deltagare upp sina arbeten på posters förutom att alla arbeten fanns upptryckta för alla konferensdeltagare att bläddra i. En mycket uppskattad läsning av de drygt 250 deltagarna på konferensen, många från FLiS 2 grupperna. Konferensen var en manifestation för FLiS 1:orna och för alla lärarna som deltagit i kompetensutbildningen med inbjudna internationellt kända föreläsare som John Polias, Maaïke Hajer och Inger Lindberg.

5.5. Arbetsinsatser

Deltagarna fick frågan vad de tyckte om sin egen respektive kursledarens insatser under kurstiden och omdömena om kursledarna är övervägande mycket positiva och redovisas först här.

Omdöme	Antal deltagare (enkätsvar)	Procentandel positiva/negativa svar
Mycket bra	57	90%
Bra	48	
Mindre bra	4	5%
Inte alls bra	1	
(ej svarat)	5	5%

TABELL 11 : De deltagande lärarnas bedömning av kursledarens insatser.

Några synpunkter från deltagarna med **egenskaper och förhållningssätt** som de lyfter fram som viktiga hos kursledarna.

- *Engagerade, kunniga, inspirerande kursledare.*
- *Ambitiös och noggrann.*
- *Toppen med kommentarer på våra arbeten*
- *Intressanta föreläsningar*
- *Trevligt, personligt, intressant och intresserat*
- *Otroligt kompetent, lyfte fram det viktiga, lyssnar in sina deltagare, ställer krav*

Flera deltagare betonar hur viktigt det är **att de får individuella skriftliga kommentarer** och personlig respons av kursledaren på sina inlämnade uppgifter. Så har inte alltid varit fallet och flera saknar detta. Det är viktigt att deltagarna redan i kursstarten får veta vilken form av återkoppling som kommer att ges under kursen.

- *Det är viktigt att få feed-back på det man presterat under terminerna*
- *Saknade ibland respons på inlämnade uppgifter*

Insats i relation till tid

Alla lärarna är i **stort sett nöjda med sina egna insatser** under kursen. Många beskriver hur de verkligen har **kämpat** för att få tiden och orken att räcka till för både det vanliga skolarbetet, familjen och det extraarbete som kursen har inneburit under det dryga år som den har pågått.

Omdöme	Antal deltagare (enkätsvar)	Procentandel positiva/negativa svar
Mycket bra	46	94%
Bra	62	
Mindre bra	3	3%
Inte alls bra	-	
(ej svarat)	3	3%

TABELL 12: *De deltagande lärarnas bedömning av den egna insatsen i relation till den tid de haft till förfogande under kursen.*

Kommentarerna visar **en mycket hög ambitionsgrad** och lärare som ställer enormt höga krav på sig själva. De flesta känner sig **nöjda** med sin insats trots svåra omständigheter. Heltidsarbete, småbarn, familj mm. För en del lärare har skolledningen underlättat genomförandet genom att ge lärarna tid till kursarbete men för de flesta har villkoren varit mycket knappa och deras motivation måste ha hjälp till enormt mycket i kritiska lägen. Kanske har också upplägg och innehåll i kursen känts så **angeläget och intressant** att man har lagt ner extra tid på grund av det. Vissa av svaren uttrycks sig i den riktningen.

- *Jag har lagt många timmar på kursen. I gengäld har jag fått en kunskap som ingen kan ta från mig.*
- *Har slitit för att hinna med vanligt jobb och familj - samtidigt - Har inte haft speciellt stöd/hjälp av skolledningen att "hinna"/få tid.*
- *Jag tycker att kursen har varit så bra att fritiden har ägnats åt den!!*
- *Många helger och lov har använts.*
- *Man har haft kursen och uppgifterna i tankarna hela tiden.*
- *Ibland har det varit mycket intensivt*

Skolans bidrag till att underlätta tidsmässigt har tyvärr varierat och många har fått lägga ner **mycket tid på kvällar och helger** för att kunna genomföra kursen på ett för de själva bra sätt. (se vidare tabell 13)

- *Med tanke på att vi inte fick någon tid av ledn. t. inläsning - så är jag nöjd med min insats.*
- *Vi har fått dagar lediga från undervisningen för att kunna arbeta med kursen.*
- *Vi har haft fyra läsdagar/termin och jag har använt dessa till renskrivning. Annars har det blivit mycket läsning under helger och kvällar.*
- *Man stjäl till sig lite tid, men inte så mycket som man önskat för att göra ett fullgott resultat.*
- *Hade inte tid och därför prioriterade bort vissa uppgifter.*
- *Plikttroget och punktligt har jag skött uppgifterna och varit engagerad.*
- *Jag skulle velat pröva mer i skolan av de olika förslag som kommit upp, men det blir ju kul att se fram emot det i höst*

Tid som deltagarna lagt ner på kursarbete varje vecka

De deltagande lärarna har överlag lagt ner mycket tid på att kunna följa kursen på ett kvalificerat sätt. Nio av tio lärare (87%) har lagt ner i genomsnitt 2-5 timmar varje vecka på kursens texter och uppgifter. Det speglar den otroligt höga ambitionsnivå och det stora intresse för kursens innehåll som den absoluta majoriteten har haft.

Antal timmar	mindre än 1 tim	2-3 tim	4-5 tim	Mer än 5 tim	Vet ej	TOTALT
Antal lärare	3	67	32	11	3	116
Andel (%) som lagt ner denna tid	2%	59%	28%	9%	2%	100%

TABELL 13: *Antal timmar per vecka (i snitt) som de deltagande lärarna lagt ner på kursen.*

Två av FLiS2 kursdeltagare

5.6. Nyttan och användbarhet av kursen

Utifrån de deltagande lärarnas kommentarer kan man nog påstå att kursen har inneburit förändringar i synen på andraspråkselevernas skolsituation. Insikter om språkets roll för den kognitiva och emotionella utvecklingen har påverkat många av lärarna starkt och det uttrycks även i deras kommentarer till frågan om ”nyttan med kursen”.

Omdöme	Antal deltagare (enkätsvar)	Procentandel positiva/negativa svar
Mycket bra	57	93%
Bra	49	
Mindre bra	4	3,5%
Inte alls bra (ej svarat)	- 4	3,5%

TABELL 14 : De deltagande lärarnas bedömning av graden av nytta som de haft av kursen för egen del och för undervisningen.

Nyttan med kursen i allmänhet

Först några mer allmänna kommentarer där lärarna **betonar nyttan** med kursen.

- *Mycket stor nytta – och ännu mer kommer det att bli!*
- *Mycket inspiration och idéer till utveckling.*
- *Nya dörrar har öppnats.*
- *Jag har lärt mig väldigt mycket som jag verkligen har nytta av i mitt jobb som lärare*
- *En del kunde jag sedan tidigare – bra med repetition, men även mycket nytt.*
- *Lite lagom nytta.*

Lärarnas kommentarer handlar om hur deras **övergripande syn** på elever med svenska som andraspråk har förändrats och att de nu **tänker annorlunda i planeringen och genomförandet av verksamheten.**

- *Ser på min undervisning med andra ögon.*
- *Har mycket större insikt i modersmålets betydelse.*
- *Jag har kunnat informera föräldrar om vikten av modersmålsundervisning på föräldrarmöten*
- *Har inlett med t.ex. intervjuer kring språk med alla 6-åringar.*
- *Har mycket av kursen i ”bakhuvudet” under undervisning & samtal med pedagoger, föräldrar & ledningen.*
- *Har lagt in nya rutiner i undervisningen.*
- *Jag har lärt mig mycket nyttiga arbetssätt som jag kommer att använda framöver.*
- *Har ändrat mitt sätt att arbeta med skrivutveckling och vågar strukturera undervisningen enligt modeller som föreslagits för genrebaserad undervisning.*
- *SIOP- och cirkelmodellen*

Det är numera inte bara i svenskämnet som språket nu står i fokus utan i **alla skolämnen**.

- *Viktig kurs för alla. Framför allt känns det viktigt för mig som ma/no-lärare. Framför allt eftersom det är kunskaper som känns nya i vårt fack, men samtidigt viktiga för elevernas måluppfyllelse*

Flera lyfter även fram den allmänna nyttan av kursen och hur lärdomar från kursen kan komma till pass även i **framtiden**.

- *Tillgång till ny litteratur och senaste forskning värdefullt.*
- *Stärker och utvecklar min lärarroll*

Oväntade erfarenheter som lärarna gjort under kursen

Oväntade tankar och insikter som kursen har gett upphov till enligt lärarna och som har förändrar deras övergripande syn på ett radikalt sätt:

- *Insett vad dåliga vi är att ta emot våra invandrare.*
- *Sorgligt stor okunskap hos oss alla i skolan. Vissa har inte ens börjat öppna ögonen.*
- *Att så många skolor har så hög procentsats (ca 97%) invandrare*
- *Hur viktigt det är med ett starkt modersmål och att alla undersökningar visar detta*
- *Ja, att det är mycket mer komplicerat att lära sig svenska än jag trott.*
- *Varför talar barn som är födda i Sverige så dålig svenska? Nu vet jag varför!*

Oväntat för många är **hur viktig modersmålsundervisningen** är och hur grundläggande det är att bygga upp eleverna förförståelse inför nya ämnesområden. Många betonar hur explicit man behöver vara när det gäller både innehåll och form i undervisningen av alla elever men framför allt med de som ännu ej behärskar skolspråket.

- *Vikten av modersmålsundervisning och hur många "svåra" ord som finns i våra läromedel.*
- *Vikten av grundläggande förförståelse*
- *Att man ska ha större fokus på den språkliga utvecklingen och inte bara på ämnet*
- *jag har blivit mer medveten om hur viktigt det är att bygga på elevernas språk i ämnesundervisningen*
- *Att arbete i olika genrer leder till olika typ av texter för eleven.*
- *Vi måste lära barnen explicit.*
- *Visa modeller på allt som ska göras. Förklara MYCKET mer än vad du tror behövs*

Nya insikter och **nya redskap** som kan användas i den egna undervisningen.

- *Jag ser på läroböcker och ord på ett helt annat sätt*
- *Performansanalys var nytt för mig.*
- *Att det fanns en europeisk språkportfolio hade inte hört talas om innan.*
- *Att arbeta med klasslärare parallellt inom ett visst ämne.*

Medvetenhet om den egna förmågan och hur undervisningen kan förbättras.

- *Jag har inte fångat upp andraspråks eleverna så bra som jag trodde!*
- *Jag behöver sätta mig in i mer hur organisationen kring våra andraspråks elever fungerar.*
- *Jag har läst en del SvA tidigare men litteraturen här var väldigt bra och entusiasmerande.*

Oväntade upplevelser och **insikter om den egna personen** som studerande och lärande.

- *Att jag hade klarat av att studera igen efter så många år.*
- *Jag vill gärna fortsätta läsa, fördjupa mig mer!*
- *Det gör jobbet roligare + ger ökad självkänsla*

Hur lärarna omsätter det de lärt sig i den egna praktiska verksamheten på skolan

Det är påfallande att kursens innehåll har satt stora spår i de deltagande lärarnas dagliga verksamhet. Det handlar dels om ett nytt mer språkligt medvetet synsätt och dels mycket konkreta förändringar av själva undervisningen som bottnar i kunskap och säkerhet. Lärarnas utsagor visar att de nya tankarna påverkar schemaplanering, leder till ändrade arbetssätt och mer samarbete med kollegor.

I den dagliga verksamheten, **i lektionsplanering och i klassrummet märks det skillnad:**

- *Jag använder mig av nya metoder inom såväl undervisning och bedömning av mina elever*
- *Jag använder mig direkt av det jag lärt mig och som går att ta in i verksamheten., uppmuntrar modersmål, har en ordbank på tavlan osv.*
- *Jag har fått större förståelse för hur viktigt det är med ordförståelse och förankring av ord på modersmålet.*
- *Vetskapen om ordförrådets betydelse finns med på ett annat sätt hela tiden.*
- *Reflekterar över hur jag ska lägga fram uppgifter och gå igenom olika moment så att eleverna ska hänga med språkligt.*
- *Det finns en medvetenhet i val av texter nu*
- *Jag har fått helt nya tankar när det gäller undervisningen i svenska*

För många har insikten om **modersmålets betydelse** för barnets hela språkutveckling lett till både **konkreta och planerade förändringar.**

- *Vi har gjort inköp av litteratur på olika modersmål till biblioteket.*
- *Jag gör en inventering av mediabeståndet på originalspråk samt förekomst av olika modersmål på kommunala gymnasieskolor i Örebro kommun*
- *Jag ska försöka samarbeta mer med modersmållärarna*
- *Jag är mycket mer medveten om att barnens modersmålsundervisning är viktig och uppmuntrar eleverna att gå dit.*
- *Testar av alla SVA om de är läs- och skrivkunniga. Pratar med föräldrar om vikten av att kunna läsa och skriva på sitt modersmål. Min intention är att få 100 % delaktighet på modersmålsundervisningen.*
- *I höst när jag tar en år 1 kommer jag att informera föräldrarna hur viktigt det är att lära sig att läsa och skriva på sitt modersmål. Jag kommer också att samarbeta mer med modersmållärarna.*

Alla har inte hunnit eller haft möjlighet att omsätta kursens innehåll i sin egen undervisning men har **tydliga planer** för höstterminen.

- Jag kommer att läsa boken *Stärk språket stärk lärandet* en gång till i lugn och ro och använder mig redan mycket av det.
- Provar mycket nytt nu och det blir mer till hösten
- Jag använder en del och kommer att prova *performansanalys* och *genrepedagogiken* nästa termin.
- Jag kommer att använda *cirkelmodellen*
- Det kommer att ske mer under hösten. Jag känner att min kunskap måste "landa" innan jag kan gå vidare.

Att kursen inte bara förändrat "klassrumsarbetet" utan lett till **aktiviteter och diskussioner** med många andra på och utanför skolan vittnar bl.a. följande kommentarer om:

- Har blivit mer aktiv när det gäller *diskussioner med ämneslärare i andra arbetslag om flerspråkiga elevers lärande och hur betydelsefull deras kommunikation / upplägg är.*
- Pratar med kollegor om *språkets betydelse för alla ämnen. Berättar om olika moment vi pratat om på kursen*
- Har många *diskussioner med mina arbetskamrater i arbetslaget.*
- Jag ger elever och föräldrar mer information men även mina kollegor på skolan
- Jag är handledare för kollegorna i *Gibbons* + att jag ska ta tillvara erfarenheterna jag fått när jag arbetar i vår *Internationella klass* (med nyanlända elever).
- Jag pratar med rektorer om förändringar.

Om skolan efterfrågar och värderar lärarnas erfarenheter från kursen

Det är verkligen stor skillnad mellan skolorna här och de deltagande lärarnas kommentarer visar att vissa inte har fått någon uppmärksamhet alls medan andra verkligen lyfts fram av rektor och skolledning och redan fått ta ansvar för utveckling och kompetensutbildning lokalt.

De som bemötts av ointresse svarar på frågan om skolans efterfrågan så här:

- *Rektor var lite nyfiken på projektet men annars inte någon "efterfrågan".*
- *Ingen efterfrågan att tala om.*
- *Tyvärr har de inte värderat det jättehögt. De har inte visat något intresse hittills, snarare är det besvärligt för dem att jag deltar. De har inte frågat något om hur det går eller vad vi gör*

Majoriteten har dock mött ett stort intresse från framför allt sina kollegor men även från sin skolledning och i vissa fall från andra aktörer i kommunen.

- *Vi skall få träffa kommunens utvecklingsledare och vad vi förstår så förväntar de sig något av oss nu när vi har gått denna kursen.*
- *Samtal med rektor och vår mångfaldsgrupp i kommunen.*
- *Förvaltningen har kallat till möte 2/9 -08.*
- *Rektor mycket intresserad.*
- *Det kommer åligga oss som gått kursen att förmedla kunskapen till våra kolleger, vilket visar att skolan och skolledning ser våra erfarenheter som ett viktigt led till att*

- *Vi har som sagt fått en timme till förfogande för att föreläsa och inspirera våra kollegor.*
- *De förväntar sig att vi ska sammanfatta kursen och redovisa*
- *De ser fram emot att få ta del av vårt slutprojekt - och kunna arbeta vidare med det.*
- *Vi har kollegor som är mycket positiva.*
- *Har redovisat på ett vänortsbesök. Ska redovisa för all skolpersonal på studiedag.*
- *Kollegor intresserade av det vi gjort i klasserna och övrigt som vi lärt oss på kursen.*
- *Arbetskamraterna efterfrågar det vi har berättat och hoppas att få med sig laget till hösten*
- *Vi kommer att redovisa arbetet inom arbetslaget och på en personalkonferens. Många är intresserade av olika moment.*

Leda studiecirklar och kompetensutveckling av olika slag.

- *Ska vara handledare i en studiecirkel.*
- *De vill ha handledning*
- *De vill att vi redovisar vårt projektarbete på en gemensam kompetensutvecklingsdag i höst*
- *Vi kommer också att erbjuda en kurs i performansanalys till hösten för språkkollegor.*

Personliga fördelar för den enskilde läraren på grund av kursdeltagandet kan vara av ekonomisk art men också innebära nya utvecklande arbetsuppgifter.

- *Biträdande rektor motiverade löneförhöjning med att jag gått kursen*
- *De vill att jag ska gå sva-utbildning nästa läsår.*
- *Jag har fått fria händer att bygga upp SVA-undervisningen på skolan.*
- *Jag kommer att jobba vidare som studiecirkelledare och även delta i diskussionsgrupper inom kommunen. Jag har blivit ”lyssnad på”.*

Hela skalan finns verkligen representerad i svaren. Vi finner allt från skolor och skolledningar som inte alls har efterfrågat lärarnas nya kunskaper och erfarenheter till de som verkligen öppnat dörren för utveckling och förändringsarbete.

Övergripande synpunkter

Frågan såsom den var formulerad i enkäten var: Om du ser till kursens totala innehåll och dess uppläggning hur tycker du då att kursen varit?

Omdöme	Antal deltagare (enkätsvar)	Procentandel positiva/negativa svar
Mycket bra	57	97,5%
Bra	54	

Mindre bra	1	1%
Inte alls bra	-	
(ej svarat)	2	1,5 %

TABELL 15: De deltagande lärarnas övergripande bedömning av kursens totala innehåll.

Frågan i enkäten formulerades på följande sätt: Fanns det innehåll med som du hade förväntat dig? Var det balans och variation mellan de olika delarna? Var det något som saknades, något som var överflödigt? Hur kändes förhållandet mellan innehåll/omfattning och antalet kurspoäng etc.?

Deltagarna är **oerhört nöjda** med kursen men tycker att den har **varit krävande** att genomföra samtidigt med ett heltidsjobb. Majoriteten anser att kursen varit för omfattande i relation till kurspoängen, men skriver också att de är väldigt nöjda med innehållet.

Fanns det **innehåll** med som du hade **förväntat** dig?

- *Över förväntan*
- *Jag är mycket nöjd med kursen. Den har gett väldigt mycket. Dock har det varit mycket arbete till få högskolepoäng.*
- *Jag har fått kunskap och insikt vilket är förväntning på all utbildning.*
- *Jag har lärt mig enormt mycket!*
- *Jag har fått mycket mer i kunskapsväg än jag trott, kul!*

Var det **balans och variation** mellan de olika delarna?

- *Lite för långa gruppdiskussioner om de uppgifter vi gjort. I övrigt bra.*
- *Mer föreläsningar*
- *Variation i uppgifter. Mycket bra!*

Var det något som **saknades**, något som var **överflödigt**?

- *Hade önskat mer inriktning mot mindre barn.*
- *Varierad och bra, men det hade varit bra med mer tillfällen riktade mot äldre år*
- *Skulle varit bra med extra föreläsningar utifrån*

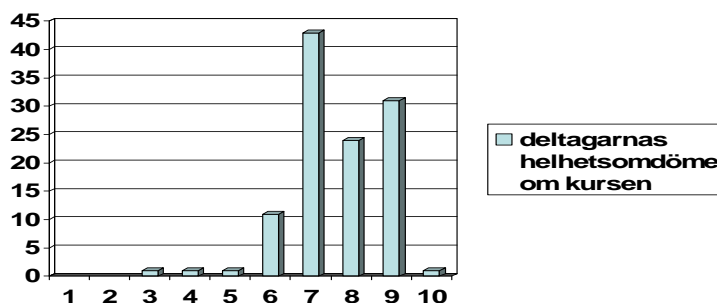
Hur kändes förhållandet mellan **innehåll/omfattning** och antalet **kurspoäng** etc.?

- *Kändes som alldeles för mycket litteratur att läsa för så "lite" poäng - dock var "läxorna" helt ok.*
- *För stor omfattning och uppgifter sett till antal poäng. Detta är minst 10 p (enligt gamla systemet)*
- *Mycket jobb för poängen men verkligen bra kurs.*

Många deltagare har kommenterat att arbetsbelastningen och utbildningens krav snarare har varit i paritet med en 15 hp kurs (f.d. 10p). Det finns en risk att kurser som går på kvartsfart som denna kan bli mer krävfulla på grund av att tiden medger mer reflektion och möjligheter att genomföra uppgifter. Detta trots att deltagarna naturligtvis egentligen inte har mer tid utan alla arbetar heltid och i varierande grad har kunnat få viss inläsningstid på arbetstid.

5.8. Omdöme om kursen som helhet

Figur 1: Deltagarnas helhetsomdöme av kursen. Angiven på en skala från 1-10, där 10 är högst och mest positivt.

5.9. Förslag till förbättringar

I detta avsnitt redovisas det som lärarna kommenterat utifrån enkätfrågan: Ge några tips på hur du tycker att vi skulle kunna förbättra kursen!

Om starten och platsen/kursorten

- *Var tydligare vid uppstarten så att all information kommer ut i tid.*
- *Ha en litteraturlista som stämmer bättre från början. Då sparar man både tid och pengar.*
- *Var på samma plats varje gång för att få ut så mycket som möjligt av dagen.*

Om målgruppen- deltagarna

- *Stor spridning på lärarna i kursen – kul men utmanande att planera för kanske.*
- *Kanske bra att begränsa från förskoleklass upp till år 6. Sen lärare från år 7 – gymnasium.*

Om kursdagarna

- *Effektivare möten ute på skolorna.*
- *Mer föreläsningar*
- *Håll föreläsningarna på ett "begripligt språk" - förklara facktermer*
- *Mer konkreta lektioner - före teoretiska/akademiska.*
- *Det som redan diskuterats på nätet ska inte få ta så stort utrymme på kursdagarna*

Om innehållet

- *Jag tyckte att uppgifterna var för många och för stora.*

- *Kanske tydligare förklaringar till uppgifter.*
- *Återkoppling till inlämningsuppgifter är en förutsättning för utveckling hos deltagarna.*
- *Det är viktigt att förväntningar på feedback klargörs*

Om slutprojektet

- *Information om slutprojektet ännu tidigare, eftersom det är ett grupparbete och det kan vara svårt att hitta gemensam tid.*
- *Mer tid för slutarbetet*
- *Kanske fler exempel på andras projektarbeten att ta del av.*

Om slutexaminationen

- *Inte bra med examination i juni*
- *Kursen borde ge fler poäng!*

6. Avslutning

Under arbetet med rapporten har det slagit mig vid upprepade tillfällen vilken **enorm energi** och vilket **fantastiskt engagemang** de pedagoger som deltagit i de sex olika kursgrupperna utstrålar. Trots en del klagande över den stora arbetsbelastningen och bristen på tid så är det just det som har varit bekymret. Att de alla egentligen skulle vilja lägga ner MER tid på skolutveckling!

Det finns all anledning för skolledare och andra i ansvariga positioner att ta vara på den kraft som engagerade lärare utgör i arbetet för ökad måluppfyllelse och klokare och gladare elever som förstås älskar att lära sig MER (precis som sina lärare!). Här finns nu en skatt att ta vara på. Gör det!!

Vi avslutar med några kommentarer från de deltagande pedagogerna som de riktat till oss som haft ansvaret för denna utbildning.

- *Den bästa kurs jag gått på.*
- *Kan rekommendera kursen – är glad och tacksam*
- *Kursen har verkligen satt spår i praktiken*
- *Träffarna med kursledare och ”nya kollegor” har gett mig jättemycket som jag kommer att ha stor nytta av.*
- *Glöm inte att bjuda in oss till konferenser och dylikt så att vi håller det språkutvecklande arbetet levande.*
- *Kursen var mycket krävande och ibland fick man känsla att man inte skulle hinna med uppgifterna men det har lönat sig för man har fått ett väldigt bra verktyg för arbete med flerspråkiga elever! ETT STORT TACK!*

Vi kursledare tackar också alla aktiva och starka deltagare och hoppas på ringar på vattnet...

Bild från Google: i12.tinypic.com/4kda791

Kursledarna:

Qarin Franker qarin.franker@svenska.gu.se

Eva Lundin eva.lundin@svenska.gu.se

Morit Malm morit.malm@comhem.se

Lilian Nygren-Junkin lilian.nygren-junkin@svenska.gu.se/

Ann-Marie Wahlström ann-marie.wahlstroem@svenska.gu..se

Magdalena Wiberg magdalena.wiberg@bredband.net